

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สารคดีชีวประวัติกล่าวได้ว่าเป็นงานเขียนประเภทหนึ่งของสารคดีที่กล่าวถึงพฤติกรรม และเรื่องราวต่าง ๆ ของบุคคลจริง โดยเน้นด้านบุคลิกภาพ ความรู้ และความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ดังนั้นชีวประวัติไม่ว่าจะเป็นภาษาใด ชนชาติใดก็สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือทำความเข้าใจมนุษย์ และวัฒนธรรมในสังคมต่าง ๆ ได้ บุคคลในชีวประวัติเป็นสื่อสะท้อนชีวิตของคนนั้นด้วยการแสดง คำพูด พฤติกรรม ประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ เป็นแบบฉบับของบุคคลที่มีชีวิตจริง จึงได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นอย่างมากโดยเฉพาะบุคคลที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว

สารคดีชีวประวัติที่มีบุคคลชาวไทยเชื้อสายจีนมีอยู่ไม่น้อย เพราะความสัมพันธ์อันดี งามระหว่างชาวไทยและชาวจีน ซึ่งนับได้ว่ามีมานานแล้วหลายร้อยปี ดังที่ ชัชวาลย์ นิรมิตวิจิตร และคณะ (2546 : 11) ได้กล่าวไว้ว่า “ชาวจีนอพยพเข้ามาประกอบอาชีพในเมืองไทยเป็นจำนวนมากตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ.2325-2394)” ตามประวัติศาสตร์ ชาวจีนต่างได้อพยพมาจากทางตอนใต้ของจีนแผ่นดินใหญ่เข้ามาอาศัยในเมืองไทยโดยได้รับ พระมหากรุณาธิคุณภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย

ชัชวาลย์ นิรมิตวิจิตรและคณะ (2546 : 11) ได้กล่าวไว้ว่า “ขณะเดียวกันเมืองไทยมีความอุดมสมบูรณ์ ความปลอดภัยทางด้านการเมือง และสภาพทางสังคมที่เอื้อต่อการปรับตัวของชาวจีน ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย โดยที่รัฐบาลไทยมีความต้องการชาวจีนมาช่วยสร้างความเจริญ ทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากชาวจีนมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการค้าขาย การต่อเรือ และการเดินเรือ ซึ่งคนไทยไม่มีความถนัด” จะเห็นได้ว่า ชาวจีนที่เข้ามาพำนักอยู่ในประเทศไทยได้ประกอบอาชีพตามที่ตนถนัดและพอใจ ซึ่งนำไปสู่การสะสมทุนทรัพย์สร้างหลักฐานของตนเองใน เวลาต่อมา เนื่องจากชาวจีนมีความอดทน ขยันขันแข็ง และมีความสำนึกในชาตินิยมสูง ชาวจีนรุ่นแรก ๆ จึงรวมเป็นกลุ่มชุมชนด้วยกันเพื่อทำหน้าที่เป็นสถานที่แรกรับสำหรับชาวจีนรุ่นต่อ ๆ มา นอกจากนี้ชีวประวัติยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการทำมาหากินของชาวจีนในประเทศไทยอีกด้วย

มนุษย์มีความหลากหลาย การมองชาวไทยเชื้อสายจีนจากชีวประวัติเป็นการมองในเชิงวัฒนธรรม แต่ไม่ใช่คำอธิบายสำหรับแต่ละบุคคล เพราะมนุษย์มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมไหนก็ตาม มนุษย์ก็มีบุคลิกภาพทั้งที่เป็นลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะ มีความหลากหลายแตกต่างอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีตดา เกลิมเผ่า กอนันตกุล (2546 : 135) ได้กล่าวว่า “สังคมจะแข็งแรงเพราะมนุษย์ในสังคมนั้นมีความหลากหลายในเอกภาพที่มีอยู่ร่วมกัน”

นับแต่สมัยอดีตจวบจนถึงปัจจุบันแม้กาลเวลาและสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมากสักเพียงใด ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงมีบทบาทสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทยตลอดมา ด้วยสถานะสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างไม่หยุดยั้ง รวมถึงสถานะทิศทางการพัฒนาประเทศไทยปัจจุบันที่เน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนจำนวนมาก ที่ไม่เว้นแม้กระทั่งชาวไทยเชื้อสายจีนที่จะต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา จากอดีตที่เป็นเพียงลูกจ้างค่อย ๆ พัฒนามาเป็นเกษตรกร พ่อค้านักธุรกิจชั้นนำของเมืองไทยตามลำดับ ทั้งนี้ล้วนได้รับการอบรมบ่มนิสัยจากผู้อาวุโสรวมทั้งพ่อแม่ที่มีบทบาทในการให้ความรู้หรือสอนลูกสอนหลานโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการครองตน การทำมาหากิน วัฒนธรรม ประเพณี หรือการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับการถ่ายทอด สืบทอดเพื่อนำไปสู่การดำรงรักษาความเป็นชาวจีนเอาไว้อย่างดีตลอดมา จึงทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนต่างมีชื่อเสียงด้านการเป็นนักบริหารธุรกิจที่ดีและเป็นนักธุรกิจชั้นนำของประเทศไทย มีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย สมควรที่จะเรียนรู้แล้วเอาเป็นแบบอย่าง

การทำความเข้าใจ “คน” ผ่าน “ชีวประวัติ” ซึ่งชีวประวัติแสดงให้เห็นถึงชีวิตของบุคคลในแง่ต่าง ๆ ได้ทั้งส่วนกว้างและส่วนลึก การศึกษาชีวประวัติจึงทำให้ผู้ศึกษามองเห็นรู้จัก และเข้าใจชีวิตบุคคลของชาวไทยเชื้อสายจีนได้เป็นอย่างดี พยายามมองให้เห็นว่าเบื้องหลังความสำเร็จทางวัฒนธรรมคืออะไร เช่นในชีวประวัติของชาวไทยเชื้อสายจีน อุเทน เตชะไพบูลย์ได้แสดงให้เห็นถึงเราเป็นลูกหลานชาวจีนซึ่งได้นับถือแนวคิดปรัชญาขงจื้อและรักษาประเพณีวัฒนธรรมจีนไว้อย่างดีมาก ดังที่ วรรณิการ์ ต้นประเสริฐ (2545 : 31) ได้กล่าวไว้ว่า “แต่จื่อปิงศรัทธาเชื่อมั่นในแนวความคิดปราชญ์ขงจื้อ ที่ให้ความสำคัญกับการจัดกฎเกณฑ์สังคมโดยผ่านการปฏิบัติเชิงขนบธรรมเนียมประเพณีจึงมุ่งมั่นให้แต่โหงวเฮ้งได้เรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมจีนสะสมต้นทุนแห่งภูมิปัญญาให้มากที่สุด เพื่อประยุกต์ใช้ในการครองชีวิตต่อไป ดังนั้นกิจวัตรประจำวันหลังกลับจากโรงเรียนตั้งแต่เล็กจนโต คือ การเข้าเรียนเขียนอ่านหนังสือจีนโบราณ บทกลอน สุภาษิตและวรรณกรรม กับครูสอนพิเศษหลายคนจากเมืองจีน” และเช่นเดียวกันกับในชีวประวัติของชาวไทยเชื้อสายจีน ทรงศักดิ์ เอาพารดังที่ประสาร มฤคพิทักษ์ (2539 : 49) ได้กล่าว

ไว้ว่า “อย่างไรก็ตาม คนจีนทั่วไปก็ยังมีความรู้สึกภูมิใจในชาติ คุณทรงศักดิ์เองก็ตกลงใจเรียนภาษาจีน โดยแอบเรียนตามบ้านครูสอนภาษาจีนในช่วงตอนเย็น ๆ” นอกจากนี้แล้ว ในชีวประวัติของชาวไทยเชื้อสายจีนของชัยวัฒน์ แต่โพธิ์พงษ์ ดังที่อารยัน ตระหง่านและคณะ (2548 : 19) ได้กล่าวถึง “สิ่งหนึ่งที่เสียชัยวัฒน์ถือปฏิบัติเสมอมาก็คือ การรักษาประเพณีของชาวจีน เช่น การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การไหว้เจ้าที่ในเทศกาลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตรุษ สารท หรือเซ็งเม้ง ซึ่งล้วนแล้วแต่มิ้นยหลายอย่างซ่อนอยู่มากกว่าที่เด็กรุ่นใหม่จะรู้อย่างลึกซึ้ง”

แต่ก็มีใช้ว่าชาวไทยเชื้อสายจีนที่ตั้งรกรากทำมาหากินในประเทศไทยทั้งหลายจะประสบความสำเร็จได้ทุกคน ดังนั้นจึงน่าสนใจว่าชาวไทยเชื้อสายจีนที่ประสบความสำเร็จนั้นจะยึดถือแนวคิดหรือปรัชญาในการทำงานและการดำเนินวิถีชีวิตอย่างไร ต่างจากคนอื่นอย่างไรบ้าง ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นการพยายามมองหาเบื้องหลังความสำเร็จทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับภาพความรับรู้เรื่องชาวไทยเชื้อสายจีน

นอกจากนี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนเหล่านั้นยังได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลังแสดงอัตลักษณ์ของตนเองด้วยความภาคภูมิใจ ดังนั้นชีวประวัติของชาวไทยเชื้อสายจีนต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว ย่อมให้คุณค่าด้านลักษณะชาวไทยเชื้อสายจีน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกชีวประวัติของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีบทบาทเด่นและมีความสำคัญต่อสังคมจำนวน 10 เล่ม ทั้งนี้เพราะงานศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติยังมีค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการศึกษาชีวประวัติของชาวไทยเชื้อสายจีนซึ่งยังไม่เคยมีมาก่อน ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาชีวประวัติของชาวไทยเชื้อสายจีนด้วยผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเบื้องหลังความสำเร็จด้านต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีนในลักษณะชีวิตจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะได้ศึกษาค้นคว้าให้กระจ่างขึ้น เพื่อนำไปเผยแพร่แก่เยาวชนและผู้สนใจได้ศึกษาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดปรัชญาในการดำเนินชีวิตสู่ความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนจากสารคดีชีวประวัติบุคคลสำคัญ
2. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดแนวคิดและวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลังของชาวไทยเชื้อสายจีนจากสารคดีชีวประวัติบุคคลสำคัญ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับเบื้องหลังความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย
2. เป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวกับชาวไทยเชื้อสายจีนในด้านอื่น ๆ ต่อไป
3. ผลการวิจัยนี้สามารถใช้เป็นเครื่องมือเสริมสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธอันดีต่อกันระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับชนชาติต่าง ๆ ที่อยู่ในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ จำกัดอยู่ในขอบเขตต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

สารคดีชีวประวัติบุคคลสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งจะศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 แนวคิดปรัชญาในการดำเนินชีวิตสู่ความสำเร็จของชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย

1.2 การถ่ายทอดแนวคิดและวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลังของชาวไทยเชื้อสายจีน

2. ขอบเขตแหล่งข้อมูล

ใช้ข้อมูลจากหนังสือของผู้เขียนซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการจำนวน 10 เล่ม ดังนี้

2.1 ธงชัย สันติวงษ์. อาจารย์ป่วย : บิดาแห่งทรัพยากรมนุษย์ของไทย. กรุงเทพฯ :

เจ. พี. ลัม โปรเซส, 2536.

2.2 สรกล อุดยานนท์. จอมยุทธ์น้ำเมา เจริญ สิริวัฒนภักดี ผู้หาญกระตุกหนวดสิงห์.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2537.

2.3 ประสาร มฤคพิทักษ์. โกลเกินฝัน : ชีวิตที่พลิกผันของทรงศักดิ์เอาหาร.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2539.

2.4 ศัญลักษณ์ เทียมถนอม. เปิดเบื้องลึกชีวิตเทพบุตรอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์

ไทย : วิเชียร เสนิอุโชค กับตำนานการสร้างอาณาจักร “ไทยรุ่งยูเนี่ยนคาร์”.

กรุงเทพฯ : มิติใหม่, 2539.

2.5 เสถียร จันทิมาธร. ธนราชันย์ ชิน โสภณพนิช, King Of The Bank. กรุงเทพฯ :

มติชน, 2540.

2.6 กรณีการ ดันประเสริฐ อุเทน เตชะไพบูลย์ เจ้าตัวผู้ปลุกกุศลไว้ในแผ่นดิน.

กรุงเทพฯ : มติชน, 2545.

2.7 ประภัศร เสวีกุล (เรียบเรียง). ผมจะเป็นคนดี : วิกรม กรมดิษฐ์. กรุงเทพฯ :

มูลนิธิอมตะ, 2547.

2.8 อัมพร เอี่ยมสุรีย์ (ผู้เขียน) เสาวคนธ์ รัตนวิจิตรศิลป์ (แปลเรียบเรียง).

เหยือกวงเอี่ยม : วีรชนจีนโพ้นทะเล. กรุงเทพฯ : บ้านพระอาทิตย์, 2548.

2.9 อารยัน ตระหง่านและคณะ. ชีวิตคือบทเรียน : ดร.ชัยวัฒน์ แต่ไพสิฐพงษ์.

กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2548.

2.10 ถนอมศักดิ์ จิรายุสวัศ. อดีตเจ้าตำนานราชาโรงหนัง เจริญ พูลวรลักษณ์ :

พัยคัมภีร์ผู้ไม่ยอมก้มหัวให้กับโชคชะตา. กรุงเทพฯ : เดอะเกรทมิเดีย, 2552.

3. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาจากสารคดีชีวประวัติของชาวไทยเชื้อสายจีนที่แต่งในช่วง

พ.ศ.2536-พ.ศ.2552

นิยามศัพท์เฉพาะ

สารคดีชีวประวัติ หมายถึง งานเขียนที่ผู้เขียนได้บันทึกประวัติเรื่องราวของบุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ที่ทำมาหากินในเมืองไทย ในช่วงปี พ.ศ.2536-พ.ศ.2552 จำนวน 10 เล่ม

แนวคิดและปรัชญา หมายถึง การยอมรับนับถือ หรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายจีนในการดำเนินชีวิต

การถ่ายทอด หมายถึง วิธีการที่ชาวไทยเชื้อสายจีนใช้ในการอบรม สั่งสอนและส่งต่อความรู้ แนวคิดปรัชญา ประสบการณ์ที่สั่งสมต่อคนรุ่นหลังทั้งทางตรงและทางอ้อม

ชาวไทยเชื้อสายจีน หมายถึง ลูกหลานชาวจีนที่เกิดในประเทศไทยหรือมีเชื้อสายของผู้อพยพชาวจีนหรือชาวจีนโพ้นทะเล เป็นส่วนหนึ่งของชาวไทยภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย แต่ก็ยังคงรำลึกถึงบรรพบุรุษและยังรักษาวัฒนธรรมจีน

บุคคลสำคัญ หมายถึง ชาวไทยเชื้อสายจีนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตและการทำงานในเมืองไทยและความสำเร็จถูกบันทึกไว้ในวรรณกรรมประเภทสารคดีชีวประวัติ